

3 '01

profil

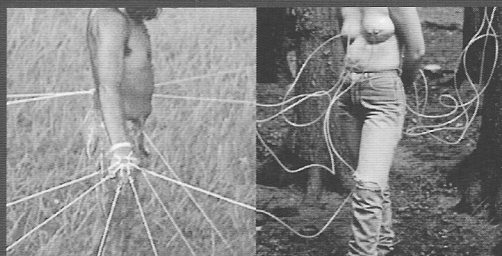
súčasného výtvarného umenia contemporary art magazine

akčné umenie

MuseumsQuartier

Adriena Šimotová

súčasná ukrajinská scéna

PROFIL súčasného umenia / Contemporary Art Magazine 3/2001, ročník VIII

Šéfredaktorka / Editor - in - Chief: **Jana Geržová**

Zástupca šéfredaktorky / Editor - in - Chief Deputy: **Michal Murin**

Asistentka redakcie / Editorial Assistant: **Andrea Kopernická**

Vydavateľ / Publisher: **Kruh súčasného umenia Profil**

Redakčný kruh / Advisory Board: **Ladislav Čarný, Daniel Fischer, Monika Mitášová, Juraj Mojžiš,**

Mária Orišková, Martina Pachmanová, Katarína Rusnáková

Adresa / Address: **Klímkovičova 4, 841 01 Bratislava, Slovensko**

tel.: **+421 0903 849 411**, e-mail: **profil@vsvu.afad.sk**

<http://www.profil-art.sk>

Jazyková úprava: **Silvia Duchková**

Grafická úprava, DTP: (VP), **STUPIDESIGN, s.r.o., Bratislava**

Lito: **T-centrum, Bratislava**

Tlač: **Karol Mundok, Bratislava**

PREDPLATNÉ VYBAVUJE: ABOPRESS, spol. s r. o.

Radlinského 27, 811 07 Bratislava 1

tel.: **00421/7/52 44 49 80, 52 44 49 79, 52 44 49 61**

fax: **00421/7/52 44 49 81**

e-mail: **predplatné@abopress.sk**

<http://www.abopress.sk>

Registračné číslo Ministerstva kultúry SR: **25/90**

MIČ: **49494**

Nevyžiadané rukopisy a fotografie redakcia nevracia.

Číslo bolo imprimované: **27. 9. 2001**

Predná strana obálky: **Artprospekt P. O. P.: O trávy, 1982 • Enikő Szücssová: Angyal (Anjel), Connected, 1996**

Zadná strana obálky: **Vasilij Cahoľov: Prislnie násilie, 1998 • Ivan Cjupka: Budúcnosť je teraz, 1998 (detaily)**

Fotografie: **Juraj Bartoš, Marta Kuzmová, Radim Labuda, Martin Marenčín, Anna Mičuchová**

Dokumentácia: **Umenie akcie 1965 - 69, SNG, Bratislava 2001 (katalóg výstavy), Adriana Šimotová - Retrospektíva,**

Galerie Pecka, NG, Praha 2001 (katalóg výstavy), La Biennale di Venezia 2001 (katalóg výstavy), Sous les ponts,

le long de la rivière, Casino Luxembourg - Forum d'art contemporain, 2001 (céderom)

OBSAH

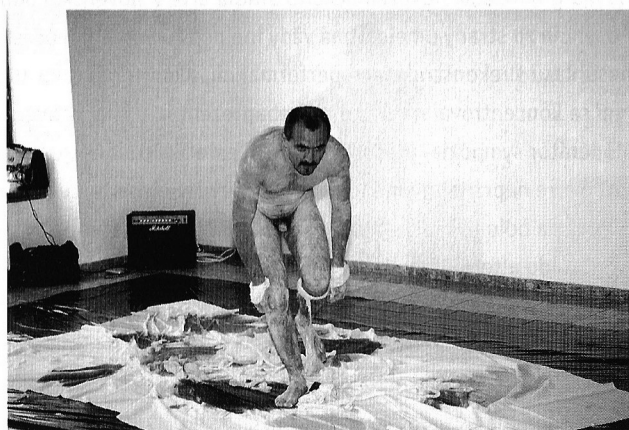
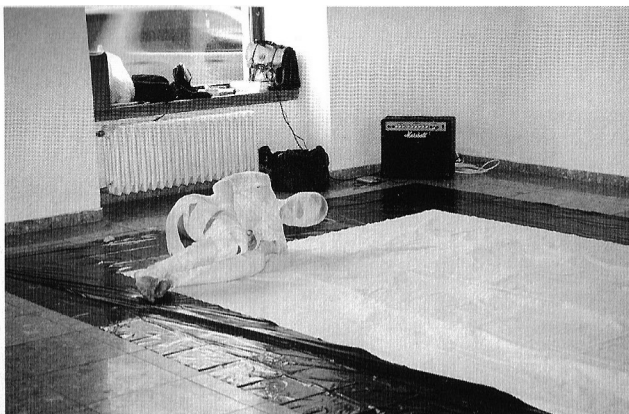
- 4 AKČNÉ UMENIE
(red.)
- 6 UMENIE AKCIE 1965 – 1989
Pavĺína Morganová
- 16 ZOPAKOVAŤ JEDINEČNÉ
Rozhovor Andrey Bátorovej s PhDr. Zorou Rusinovou
- 30 POVAŽUJETE AKČNÉ UMENIE ZA REVOLUČNÉ?
Rozhovor Andrey Bátorovej s Luciou Gregorovou-Stachovou
- 40 ACTINART
Gábor Hushegyi
- 48 PREHRATÝ BOJ O VEŽU: MUSEUMSQUARTIER WIEN
Imro Vaško
- 62 ADRIENA ŠIMOTOVÁ
Jana Geržová
- 78 BLOK RECENZÍ
Lucia Pastierová: Cena Oskára Čepana · Jana Oravcová: Václav Cigler ·
Daniel Grúň: Človek svedomito hravý · Daniel Grúň: Konečná: Peklo ·
Gábor Hushegyi: Sous les ponts, le long de la rivière
- 110 PRVÁ ROZPRAVA O DEJINÁCH SLOVENSKEHO UMENIA 20. STOROČIA
Peter Michalovič
- 116 MOJŽIŠOV POKUS O ČUNDERLÍKA
Jana Geržová
- 118 ZNÁMI A NEZNÁMI – SÚČASNÁ UKRAJINSKÁ SCÉNA
Rozhovor s Katou Stukalovou
- 126 BUDÚCNOSŤ JE TERAZ
Peter Tajkov
- 137 POZVÁNKY

ACTINART

– medzinárodné sympóziu

Slovenská národná galéria sa po monumentálnych výstavách *60. roky a 20. storočie* podujala na ďalší výnimočný výstavný projekt *Umenie akcie 1965 – 1989*. Je to v poradí už tretí pokus o spracovanie a zmapovanie tejto problematiky, v porovnaní s predchádzajúcimi parciálnymi projektmi v tomto prípade už s ambíciou komplexného zhodnotenia. Súčasťou projektu sa stalo aj medzinárodné sympóziu ACTINART (SNG, Bratislava 4. júla 2001), ktoré zorganizovalo novozámocké Studio erté a Kassákov centrum intermediálnej kreativity (K2IC – József R. Juhász, Jozef Cseres) v spolupráci so Slovenskou národnou galériou (Ľubica Mrenicová). Prepojenie výstavy s medzinárodným sympóziom bolo nevyhnutné, veď z vystaveného materiálu sa eliminovali slovensko-české umelecké paralely a úplne chýbali kontexty so stredoeurópskym regiónom, t. j. tie umelecké vzťahy, ktoré spoluvytvárali podobu domáceho, slovenského akcionizmu. Pozvaní teoretici a teoretici-umelci z Čiech, Maďarska, Poľska, bývalej Juhoslávie a zo Slovenska jednoznačne predznamenalí program sympózia ACTINART a formu komunikácie. Hlavní organizátori J. R. Juhász a J. Cseres vedome uprednostnili koncepciu založenú na komplementárnosti, ktorá sa snažila postihnúť javy či nastoliť otázky, ktoré neboli reflektované na výstave. Sympóziu však nebolo iba sprievodným podujatím výstavy *Umenie akcie 1965 – 1989*, ale aj tohtoročným podujatím Studia erté.

Komorným zložením teoretikov, umelcov a nepočetného obecnstva v kinosále SNG akoby dochádzalo k prolongácii osudu výstavy *Umenie akcie*, ktorá, žiaľ, nepriťahovala masy návštevníkov (nie pre nekvalitu!) ani mladšej či strednej generácie. Prekvapením však je demonštratívny nezájum teoretikov a kritikov umenia o podujatie, na ktorom sa prezentovali pre našu odbornú verejnosť málo

József R. Juhász: Contraversion, performance z roku 1988/2001

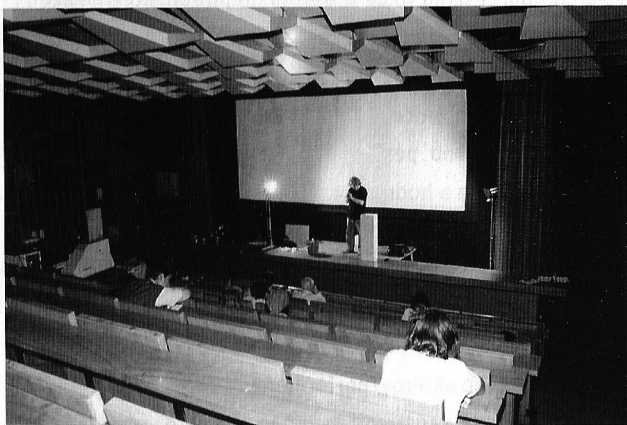
Bálint Szombathy: Lenin v Bratislave, 2001

alebo vôbec nie známe poznatky. Možno to súvisí s letným termínom, ale pravdepodobnejšou príčinou je pozícia samotného akcionizmu v našom umení, tzv. neaktuálnosť tohto umeleckého prejavu, navyše svoju úlohu mohla zohrať aj permanentná marginalizácia novozámockého Studia erté v slovenskej odbornej literatúre. Absencia zo strany umelcov má vždy iné pohnútky, ich neúčast mohla byť prejavom nesúhlasu s rekonštrukciami performancií, akcií spreď roku 1989, prípadne ich záujem sa koncentroval na dôstojnú seba prezentáciu na výstave.

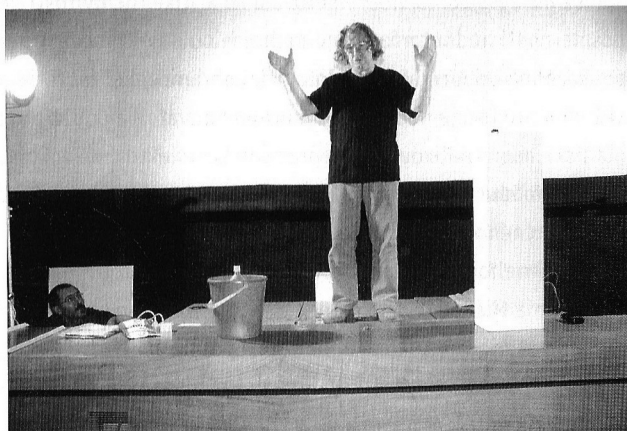
Moderátor sympózia, predstaviteľ K2IC estetik Jozef Cseres vo svojom úvodnom príhovore nepriamo pomenoval jednu z možných príčin nezájmu. Organizátorom podujatia bolo to novozámocké Studio erté, ktoré sa napriek svojmu evidentnému prínosu do alternatívneho a experimentálneho umenia v bývalom Československu permanentne prehliadalo v hodnotiacich prácach (v prvom rade v textoch Radislava Matuščíka). Napriek tomu, že festivaly Studia erté sa už koncom 80. rokov reflektovali v zahraničí, o niekoľko rokov aj v domácom mesačníku Profil a na začiatku nového milénia aj v odbornej publikácii *Art Action 1958 – 1998* (Quebec 2001),

Sympózium ACTINART: József R. Juhász, Zora Rusinová, Jozef Cseres, SNG 2001

Zbigniew Warpechowski: 10 minút tmy, 2001

Zbigniew Warpechowski: 10 minút tmy, 2001

až do výstavy *Umenie akcie* sa nikdy nestalo teoretikmi akceptovanou súčasťou umeleckého života Slovenska. Ku korekcii dochádza práve výstavou kurátorky Zory Rusinovej (R. Matuščík sa zriekol kurátorstva 48 hodín pred vernisážou) a sympóziom ACTINART, i keď bez žiaduceho backgroundu. Podujatie na pôde SNG nemalo za cieľ preferovať akceptovanie Studia erté v domácich pomeroch, ale prostredníctvom prednášok nazrieť do problematiky umenia akcie v strednej Európe. Po úvode kurátorky Zory Rusinovej o koncepcii výstavy sa dve „domáce“ prednášky sústredili v prvom rade na metodológiu kunsthistorického prístupu. Petr Rezek svojráznym esejistickým štýlom pod názvom *Akce jako živý obraz* rozviedol svoju príhodu so známymi českými akcionistami 70. rokov Štemberom, Milerom a Mlčochom, keď mu zadali úlohu analyzovať dielo iba na základe opisu (Mlčoch: *Zavěšení – Velký spánek*, 1974). Podstatu Rezkom vyzdvihnutého problému môžeme nájsť v aktuálnom českom spore o novom hodnotení umenia akcií (Pavlína Morganová). Úvaha vedená z pozície odborníka na surrealizmus veľmi obratne aplikovala poznatky o charaktere sna ako obrazu spomienky. Relativizovanie rozpomínania autora a informačnej ohraničenosti fotografického dokumentu akcie, disonancia medzi pôvodným zámerom performerera a uskutočnenou akciou, diferenciacia medzi umelcovým hodnotením a hodnotením teoretika (prítomného, resp. hodnotiaceho na základe sekundárnych prameňov) sa čoraz výraznejšie dostávajú do popredia. V monolitickom umeleckom živote, ako je náš, ale aj český, ešte niet dostatočného priestoru pre rôzne interpretácie, ešte stále žiadame jednu a jedinú správnu alternatívu, ktorá v tomto prípade takmer na sto percent konvenuje s predstavou buď teoretikov alebo aktérov/performerov.

Aj Michal Murin sa sústredil iba na jeden, zato veľmi závažný aspekt problému hodnotenia umenia akcie na Slovensku. Jeho otázka (resp. názov príspevku) *Čím podložíme kývajúci sa stôl?* smerovala ku kritike torzovitosti, jednostrannosti a jednosmernosti hodnotenia akčného prejavu u nás. Presným vymedzením problému poukázal na odbornú a metodologickú ohraničenosť teoretikov, pretože v prípade akčného prejavu je neopodstatnené preferovať iba podoby akcie z výtvarného hľadiska. Marginalizované a teoretikmi nereflektované zostávajú ostatné prekročenia hraníc žánrov a druhov umení napriek tomu, že výrazným spôsobom zasiahli do vývoja akčného umenia. Ešte stále sa zaznávajú impulzy, ktoré prichádzali z oblasti alternatívneho divadla a rockového undergroundu. Druhým nosným pilierom uvažovania Michala Murina bol stereotyp teoretického uvažovania, ktoré umenie akcie považuje iba za kreáciu bez hlbšej teoretickej reflexie, vyvedenú v prvom rade z personálnych prepojení medzi umelcami a teoretikmi. Práve preto sa zo zorného poľa dokumentátorov diania vytratili košické aktivity napr. Ivana Ďurišina, Petra

Václav Stratil, Michal Marianek: Leo, kam si šel, 2001

Kalmusa a čiastočne aj Stanislava Filka. Objavil sa zatiaľ na domácej scéne nikým nereflektovaný teoretický problém (k diskusii nedošlo ani na samotnom sympóziu), ako pristupovať k aktivitám z rockového undergroundu, kde je hranica nekonvenčného hudobného prejavu a hudobne orientovanej akcie, kde je začiatok akcie, eventu. Práve prednáška Bálinta Szombathyho z bývalej Juhoslávie nás mohla presvedčiť o problematickosti vágneho formulovania hraníc umenia akcie a non-konformného životného prejavu, veď práve ním prezentovaná dokumentácia performancí a body-artu v stvárnení Katalín Ladikovej, resp. Mariny Abramovičovej boli dôkazom toho, že akcia má svoje pravidlá, nie sú to iba chvíľkové prejavy subjektívnej náklonnosti. Prednášky zahraničných teoretikov a teoretikov-umelcov boli sumarizujúce, poskytujúce prehľad o stave žánru v tej-ktorej krajine. Boli tiež atraktívne pripravené a snažili sa získať i upútať pozornosť poslucháčov sympózia.

Nielen prepracovanosťou a koncepcnosťou textu Szombathyho, Beáty Hockovej a Lukaszua Guzeka, ale aj kvalitným obrazovým materiálom a videomateriálom. Ten sa stal výrazným prínosom prednášky o poľskom akčnom umení, ktorá nám poskytla jedinečnú príležitosť pozrieť si akcie Jerzy Beresa a nazrieť prostredníctvom archívnych materiálov aj do činnosti Galerie Foksal.

Poobedňajšia časť sympózia prezentovala rekonštrukcie akcií spred roku 1989. Pravdepodobne nie som sám z tej hĺstky verných divákov, ktorému sa pri každej akcii-rekonštrukcii vybavili slová Michala Murina o problematickosti reprízy akcie z odstupu času. Je skutočne evidentné, že mnohé akcie sa veľmi striktne viazali na konkrétnu historickú či spoločenskú situáciu, a najmä na práve aktuálny stav mysle performera. Napriek tomu *Septet from Lemon 's* (1961) od Bena Pattersona, *Leo, kam si šel?* (80. roky) v realizácii Václava Stratila a Michala Marianka obstáli aj v novom kontexte (akcia sa uskutočnila v priestoroch stálej expozície 19. storočia). Realizovali sa dve doslova a do písmena rekonštruované performancie, a to *Contra-verzia* (1988) Józsefa R. Juhásza a *Pocsta F. X. Messerschmidtovi* (1989) Vladimíra Kordoša, ktoré veľmi precízne, takmer s vylúčením momentu náhody deskriptívne sprítomnili diela spred viacej ako desaťročia. Na druhej strane performancia Zbigniewa Warpechowského *10 minút tmy* a akcia Bálinta Szombathyho *Lenin v Bratislave* sa stali rekontextualizovanými dielami. Warpechowského „tma“ zaujala a presvedčila aj po troch desaťročiach napriek odlišnej spoločensko-politickej situácii, čo dokazuje, že toto dielo bolo štruktúrovanejšie už aj pri svojej premiére v roku 1973. Oveľa diskutabilnejšia bola akcia B. Szombathyho, veď pôvodný variant z roku 1972 *Lenin v Budapešti* reagoval už aj vtedy na odlišné spoločenské reálie, aké boli u nás v Československu. Je to presne hraničná situácia, na ktorú upozorňoval Michal Murin, lenže v tomto prípade sa do popredia dostáva postoj performera, ktorý dokáže dvojznačnosť svojho pôvodného diela obhájiť aj v radikálne zmenenom svete. Reakcie v roku 1972 a 2001 mohli byť totiž totožné – hrubé odmietnutie, ale možno práve tými istými osobami.

Sympóziu ACTINART nastavilo zrkadlo domácej teoretickej obci. Načrtnuté problémy a nezodpovedané otázky sú dôkazom toho, že ani elementárne teoretické prob-

lémy nie sú v našej umenovede a výtvarnej kritike vydiskutované a fundovane vyargumentované. V popredí sú ešte stále spomienky trojjediných osôb (performer-teoretik-kritik), ktoré nie sú schopné reflektovať vlastnú činnosť, chýba vedecké, teoretické zhodnotenie mnohých dnes ešte glorifikovaných výkonov. Výstava *Umenie akcie 1965 - 1989* a medzinárodné sympóziu ACTINART poskytlí šancu a zázemie – žiaľ, aj tentoraz zostali kritickou a teoretickou obcou nevyužitú.

Gábor Hushegyi (1959), prednáša na katedre Maďarského jazyka a literatúry FFUK

Vladimír Kordoš: Pocta F. X. Messerschmidtovi, performancia, 1989/2001

